

Nhật tụng Kālāma – Kinh tạng trích điểm

Kinh Nālāda – 09/08/2026

Kalama tri ân cô Diệu Hỷ ghi chép.

Hôm nay chúng ta học tiếp kinh Nālāda. Nālāda là bản quán quê hương ngài Xá Lợi Phất và ngài Mục Kiền Liên.

Bài kinh này nếu mình đọc thoáng qua trên mặt giấy thì bà con ai cũng nghĩ mình cũng hiểu, xoay quanh chuyện tu học thôi. Thật ra nội dung kinh nó còn chứa đựng nhiều khía cạnh khác rất quan trọng.

Trừ ra người không có thao thức, trần trở trong đời sống tâm linh, tinh thần thì việc tìm hiểu các hệ tư tưởng từ triết học đến tôn giáo cần thiết, vì ít nhất qua đó mình tìm được định hướng cho đời mình bên cạnh nhu cầu cơm áo. Cơm áo quan trọng, nhưng chỉ 1/2 cho phần xác thôi, phần hồn là phải đời sống tâm linh. Nhiều người đời sống tâm linh chỉ là niềm tin đạo dân gian, đạo Phật, đạo ông bà, đạo chúa,... dựa trên môi trường sống; Xuất thân họ là gia đình ông bà cha mẹ theo đạo nào mình theo đạo đó; Giả định mình đi chùa, người Phật tử có thọ lễ quy y, pháp danh, lâu lâu nghe giảng, đi chùa cúng bái mình tưởng mình tin Phật; Thật ra, niềm tin nơi đức Phật có nhiều chuyện để mình nói:

Thứ nhất, mình tin do mình hiểu hay do tiện mà tin? Tiện có nghĩa là ông bà cha mẹ nói hoài mình tin theo, không cần công tìm hiểu. Chúng ta biết rằng, ông Tưởng Giới Thạch, gia đình ông vốn là đạo Phật nhưng khi ông dẫn thân vào chính trường thì ông theo đạo Chúa; Gia đình Ngô Đình ở Việt Nam cũng theo đạo Phật, như gia đình bà Trần Lệ Xuân, theo đạo Phật, sau đó vì nhiều hoàn cảnh bà theo đạo Chúa và cuối cùng bà trở thành tín đồ ngoan đạo ở Paris, cho đến lúc bà chết, tám mươi mấy tuổi; Một người nữa là ông hoàng Campuchia bây giờ, ông bố là đạo Phật, Phật tử thuần thành, ông hoàng sau khi học WestPoint – Mỹ, ông có thêm bằng đại học ở Anh, về làm vua ở Campuchia ông theo Tin lành.

Mình tin Phật kiểu gì mà mình có thể dễ dàng rời xa Phật như vậy? Tôi có quen biết không ít những người một thời thờ Phật, trong đó có những nhà sư hoàn tục, không ít cư sĩ sau một thời gian theo Phật pháp tôi chưa thấy ông sư theo đạo Chúa nhưng bỏ luôn Phật pháp, gặp ông sư không chào luôn. Ở Kiên Giang, tôi biết 2 vị, hoàn tục xong bỏ đạo luôn.

Trong bài kinh này dạy chúng ta một điều: Nếu mình thực sự có trần trở về đời sống tâm linh, tinh thần và giả định bằng cơ duyên nào đó mình tìm đến với đức Phật thì niềm tin đó của mình đối với Ngài là cho mình, không phải cho Ngài. Mình bỏ Ngài, Ngài không mất gì, mà mình theo Ngài, chết vì Ngài, chết cho Đạo của Ngài, cho tăng đoàn thì Ngài cũng không được gì. Ngài không được gì hết. Được gì, mất gì là mình nè.

Niềm tin nơi đức Phật không giống niềm tin trong các tôn giáo khác vì niềm tin Phật pháp gắn liền với nhận thức về lời dạy đức Phật. Chúng ta tin mà có nhận thức hay không có nhận thức, sâu hay là cạn, rộng hay là hẹp, một niềm tin có sự dẫn đạo của Trí tuệ hay không?

Tôi xin nói điều nghe khó tin: Nếu một người không biết Phật pháp, chỉ cần có cảm tình nơi đức Phật, tin tưởng vào giáo pháp theo kiểu cảm tình riêng, fan cứng, thì cũng được vô số lợi ích.

Trong bài kinh này ngài Xá Lợi Phất xác định, theo ngài; Trong kinh xác định có lần nghe đức Phật thuyết pháp xong, ngài về suy nghĩ "không cách nào mà có vị thánh hiền từ ngàn xưa đến ngàn sau có thể hơn đức Phật, tối đa là bằng thôi". Chú giải nói, một vị thánh văn hiểu được một phần rất nhỏ của một vị Chánh Đẳng Giác thôi. Trong kinh Pháp Cú, Ngài dùng "Anantagocara – vô biên xứ, vô tầm xứ" không thể cân đong đo đếm được; Chỉ có Chánh Đẳng Giác mới hiểu được nhau.

Trong kinh nói ngài Xá Lợi Phất là đệ nhất trí tuệ. Sau khi nghe pháp thoại, ngài về ngài suy nghĩ và ngài quay trở vào và thưa lại Thế Tôn suy nghĩ đó: Bạch Thế Tôn con nghĩ chư Phật quá khứ, chư Phật tương lai không vị nào hơn Thế Tôn.

Đức Phật Ngài hỏi ngược lại: Xá Lợi Phất có biết gì về chư Phật quá khứ vị lai không mà nói vậy?

Ngài Xá Lợi Phất nói: Con không hiểu được nhiều về chư Phật nói chung, đầu là quá khứ hay vị lai, ngay cả Thế Tôn trước mặt con con cũng xác định con không đủ sức cân đong đo đếm nhưng con dựa những nguyên tắc Chánh Pháp (*Dhammanaya*) mà con suy lý.

Ngài thưa với đức Phật về lộ trình tu chứng rất mới, một cách nói rất mới, nội dung thì cũng như muôn thuở; Bạch Thế Tôn, con không hiểu hết về chư Phật quá khứ, vị lai nhưng con tin tưởng Thế Tôn bằng cách con dựa vào Nguyên tắc Chánh pháp, con nghĩ tất cả chư Phật ba đời mười phương đều chứng đạo trên lộ trình tu tập : Suy giảm 5 triền cái, y cứ trên nội tâm ít phiền não, đoạn trừ, làm 5 triền cái vắng mặt.

5 triền cái = 5 thứ phiền não trở ngại tinh thần: 1/ Thích; 2/ Bất mãn gồm giận, hờn, ghét, sợ; 3/ Lười biếng thích an dưỡng; 4/ Phóng tâm lăng xăng không tập trung; 5/ Tâm hoang mang nghi hoặc không xác định được lộ trình mình đang đi. Chữ "Hoài nghi" trong một số trường hợp đặc biệt liên quan đến Tam Bảo, nhưng "hoài nghi" trong 5 triền cái nghĩa nó rộng, nghĩa là hoang mang trong lộ trình tu học, hoang mang trong sự hướng dẫn của sư phụ.

Tất cả chư Phật đều bắt đầu lộ trình thành tựu Phật đạo bằng con đường đó: trước hết, làm suy yếu 5 triền cái. Người có học thì hiểu, chỉ có một cách làm suy yếu 5 triền cái là tu tập thiền định. Thay vì lộ trình Giới - Định - Tuệ, ngài chỉ nhắc Định, Tuệ thôi. Ở đây, ngài không nhắc tới định mà chỉ nói làm suy yếu 5 triền cái thôi; Y cứ lộ trình đó tu tập Bốn niệm xứ. Dịch

theo nguyên văn là làm suy yếu/ chấm dứt 5 triền cái; An trú trong Bốn Niệm Xứ, Tu tập Thất Giác chi, chứng ngộ Phật quả vô thượng. Ngài không hề nhắc Bát Chánh Đạo.

Người có học thì biết: Tứ Niệm Xứ có nội dung của Bát Chánh Đạo, Bát Chánh Đạo có nội dung của Thất Giác Chi; Thất Giác chi có nội dung của Tứ Chánh Cần; Tứ Chánh Cần có nội dung của Tứ như Ý túc. 7 nhóm thì nhóm này có nội dung của nhóm kia. Dựa vào đâu?

- Theo A Tỳ Đàm, người tu tập Thất Giác chi, phải tu tập bằng 13+25 tâm sở tịnh hảo; Người tu tập Tứ Niệm Xứ cũng tu tập bằng 38 tâm sở này. Đó là nói về nguyên tắc.
- Không thể nào có chuyện một người tu tập Tứ Niệm Xứ không cùng lúc có Bát Chánh Đạo, không có người tu Thất Giác Chi thiếu Tứ Niệm Xứ, Tứ Chánh Cần.

Cách nói ngài Xá Lợi Phất trong kinh này rất đặc biệt; Thay vì nói 37 Bồ đề phần ngài chỉ nói Định & Tuệ; Không thể có người thiếu 38 tâm sở tu Định, Tuệ. Ngài nói lộ trình Định Tuệ mà không nhắc Định, Tuệ. Ngài chỉ nói Đoạn giảm 5 triền cái, khéo an trú Bốn niệm xứ để tu tập Thất giác chi; đặc biệt chỗ đó; Ngài không hề nhắc Bát Chánh Đạo. Nhưng không nhắc không phải không có. Tương tức, cái này chính là cái kia.

Mình có trần trở đời sống tâm linh hay không? Giả định là có, giả định chọn Phật pháp là chốn về mình không thể tin Phật theo cách khác ngài Xá Lợi Phất được. Ngài Xá Lợi Phất tin Phật dựa vào cái gì? Bản thân ngài là một vị thánh, ngài chứng thánh trên lộ trình đó; Ngài tin Phật dựa vào sự suy lý, trên nguyên tắc Chánh Pháp. Tin Phật như vậy đốt ra tro mình vẫn là Phật tử, con Phật. Mình thọ Tam Quy, có pháp danh, thậm chí mình có học ba mớ giáo lý nhưng mình chưa có một lần xác tín, khẳng định, kiểm tra, nghiệm chứng niềm tin của mình.

Thí dụ quý vị hỏi: Phật pháp mênh mông tôi tin Phật dựa cái gì? Bằng cái đầu bư của một phàm phu, tôi tin Phật:

- Một - Ngài dạy mọi thứ là Vô Thường. Tôi tin chuyện đó, trong cái ngu của tôi không thấy cái gì còn hoài. Vũ trụ liên tục biến thiên, co giãn, mặt trời khoa học nói có lúc biến mất; Các ngôi sao, tinh tú có tuổi thọ cố định, không phải miên viễn thiên thu. Danh lợi tình cảm, thương hận tình sâu, vinh nhục, có cái gì còn hoài? Giả sử mình là đứa bé đẻ bọc điều, ngậm thìa vàng, 15 tuổi có bằng tú tài, 25 tuổi có bằng tiến sĩ, lấy hoa hậu, trở thành tỷ phú, sống tới 100 tuổi, rồi thì sao? Cũng trở thành ông già ất ơ, ấm a ấm ớ, nhớ trước quên sau; cuộc đời trải thảm hồng rồi thì sao? Sống 100 tuổi, thành cái gì? Có triều đại nào kéo dài 1000 năm, ông vua nào sống 100 tuổi? Giả định có thì lúc 100 tuổi ông vua ra sao? Mình là thái tổ của triều đại, rồi thì sao? Triều đại kéo dài bao lâu cũng phải bị thay thế; mặt trăng, mặt trời, triều đại, giang sơn đổi chủ là chuyện bình thường. Nhất khoảnh điền thiên niên vạn chủ - một miếng ruộng ngàn năm đổi biết bao nhiêu chủ.
- Thứ hai, Phật dạy không có gì trên đời là tự có. Mọi thứ trên đời là do Duyên. Có rồi cũng mất đi; Tôi dựa vào cái tôi có tôi tin. Chính Ngài dạy: Đây các tỳ kheo, nếu đáng

nào tạo ra muôn loài, ta nói đấng đó tàn nhẫn tạo ra một thế giới máu lệ, vui ít buồn nhiều. Nói mọi thứ ngẫu nhiên thì quá sai; cái gì cũng do điều kiện mà có hết. Chính trị, văn hoá, khoa học, xã hội, tâm lý,... Cái gì trên đời dựa trên tiêu chí nào không thể tự có.

- Tiếp theo, Phật dạy, Mỗi người phải tự chịu trách nhiệm về những gì mình nói, làm, suy nghĩ. Mình tin chuyện đó. Sống lành thì vui, làm bậy nghĩ bậy thì khổ; Ngài dạy, đời sống an lạc an toàn chỉ có ở người có niệm và có tuệ; Mình cũng tin, đời sống không có khả năng tự chủ, không có kiểm soát, không tự chế dút khoát là đau khổ. Chuyện chết rồi về cõi nào chưa biết, ngay bây giờ ai có niệm, có tuệ thì an lạc.

Ngài Xá Lợi Phất tin Phật bằng quả chứng của ngài, ngài tin tất cả chư Phật đều có bao nhiêu điểm sai biệt nhưng điểm đồng là phải có Định, Tuệ mới thành Phật; Lộ trình Định Tuệ đó bắt đầu bằng vắng mặt 5 triền cái, kinh niệm xứ gọi là Tham & Ưu. Đời sống mình được điều động bởi 2 thứ phiền não: Thích thú & Bất mãn.

Từ đứa bé đến ông cụ luôn bị chi phối, chỉ đạo, điều dẫn bởi 2 phiền não căn bản: Thích & Ghét/ Tham & Ưu. Chính 2 cái này là gốc của các Phiền não gọi là triền cái.

Muốn chứng thánh phải có Tuệ, phải nhận thức được vấn đề, thấy nó mới buông được nó. Muốn có Tuệ phải có Định; Có người phải đặc thiền, đặc định; Có người phải có khả năng tập trung tư tưởng mới soi rọi được thân tâm của mình, từ đó hiểu cuộc đời; thấy cái thân này là cái xác, cái hồn mình không bền; tâm trạng, cảm xúc, buồn vui thiện ác nào cũng chớp tắt. Hiểu mình mới hiểu vạn loại chúng sinh, vũ trụ. Chỉ cần thấy mình là chớp tắt thì chuyện gì ngoài ra không quan trọng nữa. Tại mình dốt mình không biết chữ. Mình không biết cái gì là ngân hà, vũ trụ, hố đen,... Mình hoàn toàn không biết gì hết; mình biết mình sống nay chết mai. Tất cả thiện ác buồn vui sướng khổ của mình do vô số điều kiện mà nó có mặt, rồi chớp, tắt; Xác này, tắt thở 15 phút là cứng ngắc đem cho có tặng thêm tiền không ai lấy; trong khi trước khi tắt thở mình chức vụ, quyền lực, tiền bạc, nhan sắc, học thức, tiếng tăm, quan hệ xã hội,... Đủ thứ; bác sĩ xác định chết lâm sàng, 10 phút, là cho xác cộng tiền thưởng không biết ai lấy chứ tui là không rồi đó. Tui không biết xác ai, nhưng nói cho sự tiền giải quyết cái xác này. Không. Chắc cho nhiều thì may ra tôi tính lại, nhưng tôi không dám đụng, tôi kêu nhà quản tới, nhưng nó mất công; tưởng sao; lấy tiền đưa nhà quản thì lấy làm gì.

Cho nên, muốn chứng thánh anh phải hiểu anh đã. Hiểu qua con đường nào? Bốn niệm xứ. Nội dung tâm thức anh lúc đó phải là Thất giác chi. Nói vậy chứ bản thân Tứ niệm xứ chính là Thất giác chi. Thất giác chi không rời Tứ niệm xứ. Tứ niệm xứ không rời Thất giác chi. Trong Tương Ưng, khi tu tập nhóm này của Giác phần cũng là tu tập nhóm kia của giác phần. nhiều người không đọc bản Pali, hiểu lầm là khi tu tập cái này cũng là cái kia họ tưởng cái kia là cái khác, không phải; cái này chính là cái kia. 7 nhóm, nội dung là một.

Mặc dù học A Tỳ Đàm lơ mơ thì mình thấy, Tứ niệm xứ chi pháp là tâm sở Niệm; Tứ Chánh Cần chi pháp là tâm sở Cần... Đó là con một sách. Làm gì có ai tu tập bằng 1 tâm sở? Khi anh

thò tay nhặt rác phải 38; cứu con kiến, con giun là phải 38; làm việc lành là 38; làm gì có chuyện tu bằng 1 tâm sở. Vậy mà hiểu được tin mới hay.

Nội dung bài kinh này rất sâu: Nếu mình có nhu cầu tâm linh và chọn đức Phật là bậc đạo sư, chánh pháp của ngài là chỉ đạo thì chỉ thành tựu Chánh tín khi mình có Chánh kiến.

Mình có tin theo cách ngài Xá Lợi Phất đề nghị không? Tin bằng suy lý, dhammanaya - truyền thống, nguyên tắc của Chánh pháp. Niềm tin đức Phật không giống mấy vị giáo chủ khác; mấy vị khác chỉ cần tin là được. Với đức Phật thì không; Niềm tin đủ để dẫn tới hành động mới được kể là chánh tín. Hành động gì? Trước mắt là lợi mình lợi người đời này kiếp sau; thứ hai, niềm tin đó đủ để mình hành động đến giải thoát thì mới xài được. Niềm tin không dẫn tới hành động thì không có cơ sở, không có nền tảng, không có thực chất, không có nội dung, không có giá trị.

Tui tin đây là mẹ tui, niềm tin đủ để tui hiến tặng 1 phần nội tạng của tôi, tôi có thể vì bà làm trâu làm ngựa ăn xin bán vé số đi đánh giày về nuôi bà. Đấng này tự nhiên đưa bà ất ơ tới nói là má tui kêu tui một đời chí hiếu thì hơi khó. Vì tui tin đây là mẹ tui, là vợ của ba tui, là con dâu của bà nội tui, con gái của bà ngoại tui thì tui mới tận hiếu, chí hiếu, đại hiếu được. đó là đối với mẹ tui.

Với Phật cũng vậy. Niềm tin đủ dẫn tới hành động, ngài Xá Lợi Phất nói rõ hành động là: Bỏ 5 triền, An trú niệm xứ, Tu tập Giác chi.

Chư Phật đã như vậy, chính ngài Xá Lợi Phất cũng đã như vậy, thông qua lộ trình đó thành tựu quả chứng hiện tại là A La Hán Lục thông.

Có thể những người nghe lại bài giảng này không phải Phật tử. tôi xin nhắc một chuyện thôi: Mình tin Phật hay mình đặt niềm tin ai đó thì mình phải hiểu người đó. Không gì bậy cho bằng niềm tin không có cơ sở, không có lý trí; Tại sao nói bậy? Khi niềm tin không có cơ sở, lý trí nó dẫn đến mê tín, cuồng tín. Trong cả chính trị, tôn giáo, chỉ cần anh cuồng tín là đại họa cho anh và cho thiên hạ.

Chính khách là gì? Chính khách người có khả năng dẫn dụ quần chúng tin mình. Mỗi quốc gia có cả rổ. Mình cầm đầu tin nhằm là tan nát. Tôn giáo cũng vậy. Xã hội, giáo dục, tình cảm, bạn bè,... cũng vậy. Tin nhằm là chết.

Ngài Xá Lợi Phất đề nghị, cái tin phải đi cùng cái hiểu, niềm tin phải có trí tuệ lãnh đạo, niềm tin dẫn tới hành động; niềm tin đó mới xài được; trí tuệ đủ mạnh dẫn đến hành động, không phải tin suông. Ngài không hề nhắc chuyện Thế Tôn có 32 tướng tốt, Thế Tôn có thần thông, có phước báu,... Ngài không nhắc; Ngài chỉ nhắc chuyện rất căn bản, đó là lộ trình thành tựu quả chứng của Thế Tôn. Ngài tin chư Phật ba đời mười phương thấy đều như vậy. Ngài tin như vậy đó. Niềm tin dẫn tới hành động, có trí tuệ dẫn đạo. Niềm tin đó mới xài được. Cái này sâu lắm. Tiếc là bà con đọc phớt tướng hiểu.

Niềm tin bắt buộc phải có lý trí dẫn đường và dẫn tới hành động thì mới xài được. Niềm tin có thể chuyển hoá được mình.

Có 3 lý do học giáo lý:

- Mỗi cái biết làm rơi rụng vô số ngộ nhận.
- Mỗi cái biết làm nền tảng vô số cái biết khác.
- Từ 2 điều trước: mỗi cái biết có khả năng chuyển hóa mình sống lành và lạc hơn. Lành là nhân, Lạc là quả; Sống lành = Sống thiện hơn; Sống lạc = Sống vui hơn. Dầu mình tiếp tục nghèo, già, xấu, bệnh, dốt nhưng mỗi cái biết Phật pháp cho mình sống an lạc hơn. Cái biết đó mới kể là cái biết. Niềm tin đi chung cái biết đó mới được kể là Chánh Tín.

Các vị chẳng được quyền lợi gì từ chuyện nghe lời Phật, và tôi cũng chẳng được gì từ chuyện các vị tin Phật; nhưng giảng kinh phải nói. Giả định mình có thao thức đời sống tâm linh, giả định mình tin Phật, xem Phật là bậc thầy, đạo sư thì phải nhớ: Niềm tin nơi Ngài chỉ đem lại lợi lạc khi hội đủ điều kiện: Có trí tuệ dẫn đạo và dẫn tới hành động.

Đó chính là nội dung bài kinh Nālānda. Nói nhiều cũng vậy thôi. Chúc các vị một ngày vui./.

Ông hoàng đế Campuchia, bố là tín đồ đạo Phật, ông hoàng sau khi tốt nghiệp về thành tín đồ Tin lành.

Mình tin Phật kiểu gì mà mình có thể rời xa như vậy?